

Пономаренко Яна,

*доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри соціології та психології
навчально-наукового інституту № 5,
Харківський національний університет внутрішніх справ*

**АВТОРСЬКИЙ ОПИТУВАЛЬНИК МОРАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЯК
ІНСТРУМЕНТ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ПРЕДСТАВНИКІВ
СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ**

В умовах повномасштабної війни особливої актуальності набуває пошук психологічних ресурсів, що забезпечують не лише професійну ефективність, а й морально-психологічну стійкість, етичну надійність і здатність зберігати людяність у критичних умовах служби. У представників сектору безпеки та оборони України моральна сфера особистості виступає не лише етичним регулятором поведінки, а й важливим чинником психологічного супроводу, профілактики професійної деформації, морального виснаження та зниження ризику деструктивних поведінкових реакцій. У цьому контексті перспективним є дослідження морального інтелекту як інтегральної особистісної характеристики, що відображає здатність діяти відповідно до внутрішніх моральних принципів, професійно-службових цінностей, відповідальності, чесності, справедливості та турботи про інших [1]. У сучасних умовах професійної діяльності персоналу сектору безпеки та оборони значущими стають не лише стресові, а й морально травматичні переживання, пов'язані з ціннісними конфліктами, вимушеними складними рішеннями, втратами, переживанням несправедливості та внутрішньою моральною напругою. Саме порушення внутрішньої моральної узгодженості може бути одним із чинників емоційного виснаження, морального дистресу, психологічної дезадаптації та зниження суб'єктивного відчуття професійної цілісності. У цьому сенсі психодіагностика морального інтелекту набуває не лише оціночного, а й профілактичного та прогностичного значення, оскільки дозволяє виявляти зони потенційної морально-психологічної вразливості та використовувати ці дані для індивідуалізації психологічного супроводу.

Попри зростання інтересу до морально-етичних вимірів професійного функціонування фахівців сектору безпеки та оборони, в українській психологічній науці досі бракує коротких, змістовно релевантних і психометрично обґрунтованих інструментів, адаптованих до специфіки служби в умовах воєнного стану. Саме тому було розроблено авторський опитувальник морального інтелекту (МІ-УА), який розглядається як перспективний інструмент первинної психодіагностики моральної зрілості, етичної послідовності та морально-поведінкової саморегуляції в представників сектору безпеки та оборони [2; 3].

Опитувальник МІ-УА містить 40 тверджень, об'єднаних у 10 змістових шкал, що відображають ключові компоненти морального функціонування особистості: дотримання власних принципів і цінностей, правдивість, відстоювання правильного, дотримання обіцянок, відповідальність за власні рішення,

визнання помилок і невдач, служіння іншим, активну турботу про інших, прощення власних помилок та прощення помилок інших. Кожне твердження оцінюється за п'ятибальною шкалою, що дає змогу отримати як інтегральний показник морального інтелекту, так і профіль окремих моральних компетентностей, важливих для практичної психологічної роботи, психопрофілактики та індивідуалізації психологічного супроводу. Первинна апробація опитувальника була здійснена на вибірці 887 респондентів із числа представників сектору безпеки та оборони. Отримані результати засвідчили, що інтегральна шкала МІ-УА характеризується дуже високою внутрішньою узгодженістю (коефіцієнт Cronbach's $\alpha = 0.955$), що свідчить про високу надійність загального показника. Усі 40 пунктів продемонстрували достатню дискримінативність (значення скоригованої кореляції пункту із загальним балом у межах 0.433–0.727), а додатковий аналіз методом розщеплення тесту навпіл підтвердив високий рівень надійності (коефіцієнт Spearman–Brown = 0.967). Для коротких чотирипунктових субшкел також зафіксовано прийнятні та гарні показники внутрішньої узгодженості ($\alpha = 0.644$ –0.760), що є достатнім для етапу первинної психометричної апробації. Попередні дані також засвідчили наявність добрих ознак конструктивної валідності: значення КМО = 0.799, а критерій сферичності Бартлетта є статистично значущим ($p < 0.001$), що підтверджує придатність матриці інтеркореляцій до подальшого факторного аналізу. Додатково встановлено, що усі 40 пунктів ефективно розрізняють респондентів із високим і низьким рівнем морального інтелекту, що підсилює аргументацію на користь дискримінативної валідності інструменту. Середній інтегральний показник за методикою у досліджуваній вибірці становив 81.44 бала зі 100, що відповідає високому рівню морального інтелекту. У структурі розподілу переважали середній, високий та дуже високий рівні, що є психологічно закономірним для вибірки представників сектору безпеки та оборони, хоча водночас може частково відображати вплив соціально бажаного самопредставлення.

На особливу увагу заслуговує той факт, що моральний інтелект у контексті професійної діяльності представників сектору безпеки та оборони доцільно розглядати не лише як індивідуально-психологічну характеристику, а й як ресурс збереження ментального здоров'я, що опосередковує стійкість до морально складних, ціннісно конфліктних і психотравмувальних ситуацій. В умовах воєнного стану саме порушення внутрішньої моральної узгодженості, переживання моральної дилеми, почуття провини, сорому або несправедливості можуть виступати чинниками виснаження, емоційної дезадаптації та погіршення психологічного благополуччя. У цьому сенсі психодіагностика морального інтелекту набуває не лише оціночного, а й прогностичного та профілактичного значення, оскільки дозволяє своєчасно виявляти зони потенційної морально-психологічної вразливості та використовувати ці дані для побудови більш адресних програм психологічного супроводу, відновлення та психопросвітницької роботи. Практична цінність МІ-УА полягає в можливості його використання в системі психологічного супроводу, морально-психологічного забезпечення, профілактики етичної дезадаптації, програм психологічної реабілітації та зміцнення ментального здоров'я персоналу сектору безпеки та оборони. Особливе значення має профільний

аналіз за субшкалами, оскільки він дозволяє виявляти не лише загальний рівень моральної зрілості, а й локальні вразливості у сферах відповідальності, моральної сміливості, турботи про інших або здатності до прощення, що може слугувати орієнтиром для індивідуальної та групової психологічної роботи, а також для розроблення програм морально-психологічного відновлення та підтримки.

Отже, авторський опитувальник морального інтелекту (MI-UA) демонструє високу надійність, достатню дискримінативність та добрі попередні ознаки валідності. Методика може бути використана як складова системи раннього виявлення морально-психологічних ризиків.

Список використаних джерел:

1. Пономаренко Я. С., Євдокімова О. О. Моральний інтелект: концепт, парадигма й психометричні виклики в секторі безпеки та оборони. *Юридична психологія*. 2025. № 2 (37). С. 33–41. <https://doi.org/10.33270/03253702.4>

2. Пономаренко Я.С. Пілотажні результати апробації україномовного опитувальника «Моральний інтелект – українська адаптація (MI-UA)». *Адміністративно-правове, соціологічне та психологічне забезпечення діяльності Національної поліції України*: зб. матеріалів наук.практ. конф. (м. Вінниця, 14 лист. 2025 р.): у 2 ч. / МВС України; Харків. нац. ун-т внутр. справ; Нац. акад. правових наук України. Вінниця: ХНУВС, 2025. Ч. II. С. 223–227. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/24795>

3. Пономаренко Я. С. Психодіагностика морального інтелекту працівників сектору безпеки та оборони як індикатор ментального здоров'я особистості в умовах воєнного стану в Україні. *Ментальне здоров'я особистості в парадигмі воєнного стану*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 23 груд. 2025 р.) / редкол.: С. А. Мозоль, Н. С. Полудьонна, О. А. Прокопенко та ін.]. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2025. С. 244–247. URL: <https://elar.navs.edu.ua/handle/123456789/38698>.